

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی:

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ
وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ
عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾

صدق الله العظيم

الحجرات: ۱۳

پيغه مبهرا (a) ده فهرموی:

((لیس منّا من دعا إلى عصیة...
ولیس منّا من قاتل علی عصیة ..
ولیس منّا من مات علی عصیة))

صدق رسول الله

پیشکەشه به :

* هه موو ئەوانه ی سۆزی نیشتمانیان کردۆته به شیک له
ژیانیا.

* ئەوانه ی هزری ئایینی په روهری و نه ته وه په روهریا
هه لگرتوووه و ده یانه وی هه میسه به و ئاراسته یه
هه لکه ن.

پیشه‌کی

ئه‌وه‌ی له‌دیدى جیهانبینی ئیسلام گرنه‌گه‌ و جیگه‌ی بایه‌خه‌، ئه‌و پانتا فراوانه‌یه‌، که ئیسلام هه‌لیگرتوه‌، به‌وه‌ی بۆ هه‌موو شته‌کان چ به‌ شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان ناراسته‌وخۆ هه‌لوێست و بۆچوونی له‌ باره‌وه‌ هه‌یه‌، ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ ئه‌و تایبه‌تمه‌ندییه‌ جه‌وه‌ه‌ریانه‌ی ئیسلام، که شمولیه‌ت و گشتگیری و بابته‌تی بوونی خودی ئه‌و ئایینه‌ که پێی ده‌گوتری (ئیسلام).

یه‌کیک له‌و باسو چه‌مکانه‌ی له‌ تیکرای سه‌رده‌مه‌کان و به‌تایبه‌ت له‌ قوئاغیکی وه‌ک ئیستای کوردستان قسه‌و باسی له‌سه‌ر ده‌کری، مه‌سه‌له‌ی هێما نه‌ته‌وايه‌تیه‌کانه‌، که هه‌م بابته‌تیکی گرنه‌گو هه‌ستیارو جیگه‌ی بایه‌خه‌، هه‌میش بۆچوون و هه‌لوێستی جیا جیا له‌ باره‌وه‌ ده‌گوتری، به‌لام ئه‌وه‌ی ئیمه‌ له‌ نووسینیکی وه‌ها‌دا مه‌به‌ستمانه‌ قسه‌ی له‌سه‌ر بکه‌ین، تیروانینی ئاینی ئیسلامه‌ به‌رامبه‌ر

ئو هیما نه ته وه بیانه ی که له سه زمانه هه موومان لیی به ناگاو
هوشیار بین.

له بهر ئه وه ی زۆر جار لیرو له وی گوی بیستی ئه وه ده بین، که
گوایه ئیسلام دژی مه سه له نه ته وایه تیه کانه و، دان به هیچ یه کیک
له بنه ما نه ته وایه تیه کان دانانیت!، وه کو زمان، جلو بهرگ، خاک و
ولات... هتد، هه ر ئه م تیگه بیشتنه سه قه ته ش بووه ته هوی ئه وه ی،
که زۆر جار میله ته تی ئیمه خوی له بیر بکات و له نیو خه لکانی تردا
بتویته وه!، له ولایشه وه خه لکیکی دوژمن به کوردیش هه ولیان داوه و
له هه ولی بهرده و امیش دان و بانگه شه بو ئه وه ده که ن، که ماتو مروؤ
موسلمانه، نابیت باس له کیشه کانی نه ته وایه تی و خاک و ولات و،
زمان و، کولتووری تایبه تی خوی بکات، به و پاساوه ی که ئه و جووره
مه سه لانه زیان به ئاین و موسلمانیه تی ده گه بیینیت، به لام خویان
چه ندین ده وله تیان هه یه و هیشتاش به دوای داگیرکردنی خاک و ولاتی
میله تاندا هه ول ئه دن، که چی زیان به ئاین و ئیسلامه تیان
ناگه بیینی، به م پاساوه بی بنه مایه له پاردوو ئیستادا زۆر جار
میله ته تی کوردیان فریوداوه و، وایان لیکردوو له کیشه

نه ته وایه تییه که ی بی ناگا و بی هه لویست بیټ، بویه ئیمه له و کاته دا
ویستمان نه و بۆچوونه هه لانه راست بکهینه وه، که هه ندی که س چ
به مه به ست و چ بی مه به ست تی که وتوون، چونکه زور راشکاوانه
هه ست به لاواز بوونی ئینتیمای نه ته وه یی له لای هه ندیک نه وه ی
نوی و تاکی کوردی موسلمان ده کریټ، له بهر نه وه ی زوری که له
به پریزانه ی که وا پابه ندی خو یان بۆ ئیسلام دوویات ده که ن و، نه رکه
تایینیه کانی سه رشانیان به ته واوی جیبه جی ده که ن، هه ستی
نه ته وه بیان له لا به دی ناکریټ.

خوینه ری به پریز: نه مه ی خواره وه تیروانینی ئاینی پیروزی
ئیسلامه له سه ر هه ندی مه سه له ی نه ته وه یی، خو نه گه ر بیټ و
هه لوه سه ته له سه ر بۆچوونی ئیسلام بکریټ له سه ر پرس و ناسنامه ی
نه ته وه یی نه وا بابه ته که زور له خو ده گریټ و زور فراوانتر ده بیټ،
به لام نه وه ی جیگه ی مه به سه ته له و باسه دا نه وه یه: که بتوانین
هوشیاریه ک له مه ر نه و مه سه له تایبه تانه ببخه شین و، رۆله کانی
خۆمانی لی به ناگا بینین، تا نه که ونه ژیر کاریگه ری بۆچوونی دژ به و

هه لۆیسته جوانانه ی ئیسلام سه بارهت به نه ته وه وهروه ها هیما
نه ته وایه تییه کان.

هه ولیشم داوه له م لیکۆلینه وه یه پشت به به لگه وه سه رچاوه ی
باوه ر پیکراو ببه ستم، ئاماژه شیان بو بکه م، بو ئه وه ی ئه گه ر
خوینه ری به ریز له ده رفه تی کدا ویستی زانیاری زیاتریان له سه ر به
ده ست به یینی، بو خودی سه رچاوه کان بگه رپینه وه .
له خوای گه وره تکاکارم که توانیبیتم مافی ته واو بده مه
بابه ته که و، پرووی راستی مه سه له که پروون بکه مه وه .

مه لا عبدالله مه لا سه عید گرتگی

سه رۆکی یه کییتی زانیانی ئایینی ئیسلامی کوردستان

۲۰۱۱/۵/۱۵

نیه‌ته‌وايه‌تي و ئیسلام

ئیسلام ئاینیکی جیهانییه و قهت ئامانجی ئه وه نه بووه، که نه ته وه یه که سهر بخت و نه ته وه یه کی دی بخته په راویزه وه، له قورئانی پیروژیشدا، نکولی نه کراوه له جیاوازییه نه تنیه کان و، بگره په یامیکی مروقدوستانه و جیهانی له خو دهگری، به شیوه یه که له ته وای ئه و قورئانه پیروزه دا تاکه پیوه ری زیزداری له سهر بنه مای تاک جیگیر کراوه، نه که له سهر حیسابی ته فزیلکردن و پیروز کردنی کومه له و نه ته وه یه که به سهر ئه وانی تردا، ئه وه ش خوئی له وه ده بینیته وه که خوای گه وره ده فهرموی: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاهُمْ﴾^(۱)، بویه ش تاکی هر نه ته وه یه که کاتی که قورئان ده خوینیته وه ئه و هه سته ی له لا دروست ده بی، که قورئان بو ئه و نه ته وه که ی هاتوه،

له لایه کی تریشدا ئیسلام په یامیکی بو سپرینه وه و په راویزکردنی زمانه کانی دی و که لتوره کانی دی هه لنه گرتوه، هه روه ها له تایبه تمه ندی خه لقی هیچ نه ته وه یه کی که م نه کردو ته وه، له بهر ئه وه ش نه ئیسلام بی بوونی نه ته وه ده توانی خوئی له پراکتیکی ببینیته وه، نه نه ته وه ش ده توانی بی بوونی ئیسلام خوئی له دوخیکی ئیجابی ئاراسته بکات، کاتی سه یری قورئانی پیروز ده که ین ئه و راستییانه راشکاوانه دهره که ون، که خوای گه وره ویستی له سهر ئه وه بووه، مروقه کان به جوړی له جیاوازی رنگ و زمان و شوین دروست بکات، تا سه ره نجام یه که تر ناسینیکی ریشه یی و مروقه دوستانه دروست ببی له چوارچیوه ی ئه و خیزانه گه وره یه ی پیی ده گوتری: (مروقایه تی)، که ئیسلام ده یه وی به ئاراسته ی برایه تی و گیانی پیکه وه ژیان بروت، چونکه ئامانجی ئایه تی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾^(۲) له و ئاراسته یه خوئی ده بینیته وه..

۱- الحجرات/ ۱۳ .

۲- الحجرات/ ۱۰ .

بویه لیره وه نه گهر نه و نایه ته به نمونه وهریگرین له سهر راستی تی نه و قسه ی سهر وه ده گهینه چهند حه قیقه تیك، که نرکه هه موومان دهرکی پی بکهین، بو نه وه ی بزاین، هر نه ته وه یه که به مانای وشه نه ته وه بیټ، هه موو نه و مافانه ی هه یه، که نه ته وه کانی تر هه یانه، با ژماره شیان که م بیټ. هه روک هر بریارو یاسایه که له باره ی مافی هر نه ته وه یه که بدری، پیویسته ته وای نه ته وه کان بگریته وه به بی جیاوازی، چونکه له پیناسه ی نه ته وه دا ده گوتری: کومه له مروقیکی سروشتیه، له سهر بنه مای یه که زهوی و یه که بنه چه و یه که زمان و یه که لتوور دروست بووه.

نه و پیناسه یه ریك دیته وه له گهل نه و نمونه یه ی ده مانه وی له قورنای پیروزدا وهریگرین، که خوی گه وره ده فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾^(۱).

خوی په روهر دگار له م ده قه قورنایه دا پیمان راده گهینی: که نه ی کومه لی ناده میزاد نیمه نیوه مان له نیر (ناده م) و میینه (هوا) دروست کردووه، نیوه مان کردووه به چهند گهل و نه ته وه یه که بو نه وه یه که کتر بناسن، به ریزترینیشتان له لای خوا نه و که سه یه که پاریزگارترتانه، خوی گه وره زاناو شاره زایه.

به تیروانین له م ده قه قورنایه ده گهینه نه م چهند راستیه ی خواره وه: یه که م: خوی گه وره به یه کسانو و به یه که چاو سهیری هه موو مروقیه تی ده کات و، هیچ نه ته وه یه که به سهر نه وه ی تر هه لناکی شری و په سند تر ناکات و، خوی گه وره به وشه ی: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ)) روو له تی کرای مروقیه تی ده کات به بی جیاوازی.

دووهم: له م ئایه ته روون ده بیته وه، که خوی گه وره به دیهینه ری هه موو نه ته وه کانه و، خویشی سه ره رشتی کار بیانه به بی جیاوازی ((إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ))، به و واتایه ی که و تیکرای نه ته وه کان له (خَلَقَ) هاوبه شن و خوی گه وره (خَلَقَ) ی هه مووشیانی به راناوی (نَا) ئیزافه ی کردوو به لای خوی.

سییه م: ئەم ئایه ته ئاماژه به وه ده کات که و خوی گه وره سه رجه م مروّقایه تی له بنه رته دا له یه ک ره چه له ک دروست کردوو و، هیچ که سی له وه ی تر باشت دروست نه کردوو و، هر هه موویان له نیرو مییه ک زیادیان کردوو.

چوارهم: تیکرای مروّقایه تی به ویستی خوی گه وره دابه ش کراوه به سه ر گه ل و نه ته وه کاند، نه ک به پی ی ویستی تاکه کان، به به لگه ی ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ﴾، هه رخویشی حکمه ته که ده زانی، خوی په روه ردگار له ناسنامه ی نه ته وایه تیدا ئازادی هه لبرژاردن (حرية الاختيار) ی پیمان نه داوه و، راولیژی له گه ل نه کردووین و، هه رتاکیک کی کومه لگای کردوته ئەندام له نه ته وه یه کدا به ویستی (په روه ردگار) خوی، به پیچه وانه ی ناسنامه ی ئاینی، که له زور ئایه تی قورئانی پیروژدا هاتوو که مروّقه سه رپشک کراوه بو هه لبرژاردنی ئاینیک بو خوی، بویه لادان له ناسنامه ی نه ته وایه تی و گوپینی نه ته وه پیشیلکردنیکی ئاشکرای ویستی خوی گه وره یه!، هر له سه ر ئەم بنچینه یه ش بووه، که نه ته وه ی پیغه مبه ران بی پروا بوون، پیغه مبه ره کانیا ن هه ولی گوپینی ناسنامه ی نه ته وه یی خویان نه داوه و، گیروگرفتی نیوان پیغه مبه ران (درودی خویان له سه ر بیته) و نه ته وه کانیا ن هیچ کاتیگ گرتیکی نه ته وه یی نه بووه، واته کیشه که له گه ل خودی نه ته وه که نه بووه وه کو نه ته وه، به لکو له سه ر ییروباوه ری ناموی نه ته وه که بووه و، ئەو ئایینه ناراستانه ی نه ته وه که یان هه لیان بژاردوو، قورئانی پیروژیش به هه مان شیوه ئاماژه به م راستییه ده کات و، پیمان نیشان ده دات، که کیشه که له سه ر (ئاینی) ی (نه ته وه کان) بووه، نه ک له سه ر خودی (نه ته وه).

هر بویه ش، خوی پهروردگار، که باسی (یوسف) ی پیغه مبه رمان بو ده کا (سه لامی خوی له سهر بی)، به پروون و ناشکرا بو مان دهرده که ویت: که وازی له ناینی نه ته وه که ی هیناوه، نه که له نه ته وه که ی خوی، ههروه کو ده فهرمووی: ﴿إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ﴾^(۱) واته: (من وازم له ناینی نه ته وه که ی هینا، که پر وایان به خواو روژی دوایی نه بوو) نالییت من وازم له نه ته وه که ی هینا، چونکه خوی پهروردگار داوی لیی کردوو که وا به پر ووش بییت بو نه ته وه که ی، چونکه وشه ی (مِلَّة) لییردا به مانای ناینه، نه که به مانای نه ته وه بییت و، وشه ی (مِلَّة) جیا وازه له مانادا له گهل وشه ی (قَوْم).

هر بویه ش نه گهر سهیری میژووی پیغه مبه ران بکهین (سه لامی خویان له سهر بییت) ..، بو مان ناشکرا ده بییت که له ناینی نادرستی نه ته وه کانیا ن وازیان هیناوه، نه که له نه ته وه کانیا ن، لییردا نه گهر به وردی سهیری ده قه کانی قورنای پیروژ بکهین، ده بینین که وا قورنای پیروژ ده سته واژهی (قوم نوح، قوم لوط، قوم یونس، قوم صالح، قومک، یاقومی، یا قومنا .. هتد) زوری له خووه گرتوو.

جا که خوی گه وره رایگه یاندوو که مرو قایه تی به سهر چه ندین گهل و نه ته وه دا دابه ش کردوو، نه وه شی ره چاو کردوو که پیویسته هه ر کام له و گهل و نه ته وانه خاوه نی نیشتمان و زمان و نه ده ب و کلتورو هیما نه ته وه ییه کانی خویان بن و، هه ر که سیکیش بیه وی نه ته وه یه که له خه سلته نه ته وه ییه کانی خوی بی به ش بکات و، مافه نه ته وایه تیه که ی لی زهوت بکات یان نه ته وه که له ناو بیات نه وا دژایه تیه کی راسته و خوی ویستی خوی گه وریه و!، هه ر که سیکیش دژایه تی ویستی خوی کار به جی بکات نه وا جگه له وه ی تا وانبارو گونا هباره خاوه نی پاش روژیکی مه تر سیداریشه.

جیگای خویه تی لییردا هه لوه سته یه که له سهر فهر مووده یه کی پیغه مبه رمان (F)

بکهین، که پیغه مبهری ئیسلام به هیچ شیوهیه که ریگای نه داوه که مروقه حاشایی له نه ته وه که ی خوی بکات و، ده فرمووی: (من ادعی إلى غیر ابيه أو انتمی إلى غیر موالیه فعلیه لعنة الله والملائكة والناس أجمعین لا یقبل الله منه صرفاً ولا عدلاً)^(۱) به و اتایه ی که: هر که سیک حاشا له باوکی خوی بکات، وهیا حاشا له نه ژاد و نه ته وه که ی بکات ئەوا نه فرته ی خوا و مه لائیکه ت و خه لکی لی ده کریت و، هیچیشی لی وهر ناگریت، وه له ه مان کاتیشدا پیغه مبهری ئیسلام به هیچ شیوهیه که ریگای نه داوه، که جنیو به هوزو تیره که ی بدریت هه تا نه گهر بی باوهریش بن..

ئه وه تا له و کاته ی بی باوهران ده ست پیشخه ر بوون له قسه پی گوتن به پیغه مبهرو یارانی، هه سانی کوپی سابت داوای مؤلته له پیغه مبهری خوا ده کات بو ئه وه ی جنیو و هه جوی بیباوهران بکات و وه لامیان بداته وه، پیغه مبهری خوا مؤلته به هه سان ئەدات به مه رجیک: ته نها باسی که سه خراپه کانیان بکاتن، نه که هه موویان وه که یه ک حیساب بکات، به و اتایه ی پیغه مبهری خوا (F) ریگای به هه سان نه داوه جنیو به هه موو کافرو هوزو نه ته وه کانیان بدات، وه هه سانیش به لینی دا که هوزه کانیان له ناو جنیو دانه که دهر بهینیت، وه که ئه وه ی چۆن موو له ناو هه ویر دهر دیت و، گوتی: (لَأَسْأَلَنَّ مِنْهُمْ كَمَا تَسْأَلُ الشَّعْرَةَ مِنَ الْعَجِينِ)^(۲).

۱- متفق علیه من حدیث یزید بن شریک بن طارق، فتح الباری شرح صحیح البخاری (۵۱/۱۲) رقم الحدیث ۶۷۵۵ وریاض الصالحین ص ۶۱۰ رقم الحدیث ۱۸۱۳، وهه روها هه دیسی عائشه که ده فرموویت (من تولى الى غیر موالیه فلیتبوأ مقعدة من النار) ئەم هه دیسه ش هه دیسیکی مه رفوعه و ئیین و هه بان په سندی کردووه، بو زیاتر بروانه فتح الباری شرح صحیح البخاری (۵۱/۱۲).

۲- ته واری فرمووده که بهم شیوهیه یه (عن عائشة (رضی الله عنها) قالت: استأذن حسان بن ثابت رسول الله (F) في هجاء المشركين، فقال رسول الله (F) فكيف بنسبي؟ فقال

پینجه م: که خوی گه وره مرو قایه تی به سهر چه ندین گه ل و نه ته وه دابه ش کردووه، مه بهستی سهره کیشتی له م هه نگاوه ئاشکرا کردووه، که بریتی یه له په یداکردنی برایه تی و ته بایی و خوشه ویستی و یه ریزی له نیوانیاندا، به به لگهی ((لِتَعَارَفُوا)).

هه ندی له زانایانی ته فسیر ده فهرموون: مه بهست له ((لِتَعَارَفُوا)) نه وه یه که نه ته وه کان خو به خو یه کتریان قبول بیت و دان به یه کتر بنین و پی شیلی مافه کانی یه کتری نه که ن!، وه یا بو ئالوگورکردنی زانست و زانیاری و مه عریفه له نیوان نه ته وه کاند، بویه به پیی ئه م ئایاته پیروزه شتیکی ئاساییه نه ته وه کان له نیوان خویندا هه ولی یه کتر ناسین و لیك حالی بوون بده ن و، پڕو پاگه ندش بو نه ته وه که یان بکه ن، به مه رجیک وای لی نیت، که مرو ق ته نها نه ته وه که ی خوی بیته بهرچاوو حسیب بو که سی تر نه کات، یانیش زیان به نه ته وه یه کی تر بگه یه نیت و، نه ته وه یه کی تر بکاته قوربانی و سوته مه نی خوی ﴿لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ﴾ هه ره ک زور جارن نه ته وه ی کورد بووه ته سوته مه نی و قوربانی چه ندین نه ته وه ی به ناو موسلمانان تر، چونکه هه ره که سیك بهرزه وه ندی نه ته وه ییک بکاته قوربانی بهرزه وه ندی نه ته وه ییک تر سته مکاره ^(۱).

شه شه م: پیوه ری گه وره و بچوکی و ته رازووی باشی و خراپی له ئیسلامدا ته قوایه ﴿إِنْ أٰكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ﴾ و هه ره که سیك موسلماتر بی و زیاتر مل که چی فه رمانی خوا بیت، نه وا له لای خوا ریزی لی گیراوتره، ئینجا با له هه ره هوزو تیره و نه ته وه یه کی بیت، پیچه وانه که ش به هه مان شیوه.

حسان لاسلنک منهم كما تسأل الشعرة من العجين) رواه البخاري (فتح الباري شرح صحيح البخاري ۱۰/۶۷۰- رقم الحديث ۶۱۵۰).

۱- گو قاری په یامی زانایان، ژماره ۱۱ ی به هاری ۲۰۰۷، لاپه ره ۸۵.

سه‌ره‌رای ئەم خالانە‌ی باسما‌ن کردن، ده‌توانین بڵیین: نار‌دنی پی‌غه‌مبه‌ران به‌زمانی گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کانیان نیشانه‌یه‌کی تری پاراستنی تایبه‌تمه‌ندی نه‌ته‌وه‌کانه‌ له‌ لایه‌ن خ‌وای په‌روه‌رد‌گاره‌وه: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ﴾^(۱)، وه‌ئهم ئایه‌ته‌ش ئەم راستیه‌مان بو‌ دهر ده‌خات که هیچ کاتی‌ک خ‌وای گه‌وره نار‌دنی پی‌غه‌مه‌به‌ری‌ک وه‌ یا په‌یامی‌کی ئاسمانی خ‌وی نه‌کرد‌وته ه‌و‌کاری‌ک بو‌ ت‌وان‌ده‌وه‌ی زمانه‌کانی تر، وه‌یا به‌ باش‌تر دانانی زمانیک له‌ سه‌ر زمانیک‌ی تر، چونکه زمان یه‌کی‌که له‌ تایبه‌تمه‌ندیه‌ سه‌ره‌کیه‌کانی گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کان، بو‌یه خ‌وای په‌روه‌رد‌گار له‌ نار‌دنی پی‌غه‌مبه‌رانیش ره‌چاوی ئەم تایبه‌تمه‌ندیه‌ی کرد‌وه.

ه‌و‌کاری‌کی تری پاراستنی تایبه‌تمه‌ندی نه‌ته‌وه‌کان له‌ ئیسلامدا بریتی یه له‌وه‌ی که خ‌وای گه‌وره سه‌رجه‌م نه‌ته‌وه‌کان له‌لایه‌ن پی‌غه‌مبه‌رانه‌وه به‌ وشه‌ی (قوم- نه‌ته‌وه) بانگ کراون، ﴿وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾^(۲)، ﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾^(۳)، ﴿وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلَ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنْكُمْ بِبَعِيدٍ﴾^(۴)، ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾^(۵).

۱- سوره‌تی ئیبراهیم: ۴ .

۲- سوره‌تی هود: ۵۰ .

۳- سوره‌تی هود: ۶۱ .

۴- سوره‌تی هود: ۸۹ .

۵- سوره‌تی نوح: ۱ .

نيشتمان په‌روه‌ري

له ئيسلامدا هيچ دهقيك نابيندری، كه خوشه ويستی خاك و نيشتمان به تاوان و ناشه رعی دابنيّت، به پيچه وانه وه دهق ههيه له سهر ئه وهی مروّقه هه ميشه خوشه ويشتی بوّ خاك و نيشتمانی خووی هه بی، به لكو له وهش زیاتر پیغه مبهر (F) پیوه ری باشتری ده کاته بهر ئه وانه ی پارێزگاری له وروه وه ده کهن، مادام کاریکی دژ به ئيسلام و دهقه کانی ناکات.

له بهر ئه وه وهکو ههر مروّقیکی سهر ئه م زه مینه، مافیکی سروشتی خوّمانه كه خاك و نيشتمان و زیدی باب و باپیرانی خوّمان خوش بویت، ئه م مافهش خوی گه وه پیی داوین و پیغه مبهری ئيسلامیش رینمایي کردوین، به دهر له م هه موو تایبه ته ندییه که م وینانه ی که کوردستانی نيشتمان هه یه تی، نيشتمان و زیدی باب و باپیرانمان له لای هاو لاتیانی ئه م نيشتمان هه ميشه خوشه ويست بووه، مروّقه هیوای هه موو خیر و خوشییه که بوّ نيشتمانی خووی ده خوازیت، ئه گهر بوّ شمان روون بیه ته وه که ئه م خوشو یستنه ی نيشتمان ئه رکيکی ئاینیه و په پره وکردنی رهفتاریکی هه زه ته ی محمه ده (F) ئه وای پیویسته ئینتمای خوّمان بوّ نيشتمان هه که مان زیاتر بکهین، ههر هاو لاتییه که ئه گهر ناچار نه بیّت یان ناچار نه کریّت، زه حمه ته نيشتمانی خووی به جی بیلی، ههر کاتیکیش له نيشتمانی خووی دهر بکریّت، ئه وای هه موو ساتی گه رانه وه بوّ باوه شی نيشتمان به ئاوات ده خوازیت.

با پیکه وه سهیر کهین، پیغه مبهری خوا (F) چوّن فیّری بهر گریکردن له نيشتمانمان ده کات و، خوشو یستنی ئه و خا که له نیو دل و دهر وونمان داده نیّت و، پاراستن و بهرگری لیکردنی به ئه رکی برواداران ده زانیّت، له م نموونانه ی خواره وهش ئه م راستییا نه مان بوّ روون ده بیته وه :

۱- عبداللهی کوری عدی کوری هه مرای زه ری ده لی: کاتیکی که ده سه لاداران ی قوره ییش، پیغه مبهر (F) و هاوه لانیان له (مه که که) وه دهرنا، پیغه مبهر (F) له دووا

(نه ته وایه تی، نیشتمان په روهری، ناوانی کوردی....)..... مه لا عبدالله مه لا سه عید گرتکی

خالی سهر سنووری (مهککه) رووی کرده شماره که ی خوئی و، فهرمووی: ((والله إنك لخیر أرض الله، وأحب أرض الله إلى الله، ولولا أني أخرجت منك ما خرجت))^(۱)، واته: سویند به خوا تو باشترین خاک و زه مینی خوی و خوشه ویستترین زه مینی خوی له لای خوا، نه گهر منیان له سهر تو دهر نه کردبام، هرگیز به جیم نه ده هیشتی. (حاکم) له (المستدرک) باس ده کات که پیغه مبه ر (F) له شه وی هیجره تدا فهرمووی:

((ما أطيبك من بلدة وأحبك إليّ، ولولا أن قومك أخرجوني ما سكنت غيرك))^(۲).

ئهم دوو فهرمایشته دوو به لگه یه کی به هیزن له سهر ئه وه ی، که پیغه مبه ری خوشه ویستمان (F) خاک و نیشتمان ه که ی خوش دو ویست، ته وای خوشه ویستی دهر پر یوه بو ئه و نیشتمان ه ی که لیی له دایک بوو تیایدا گه وره بوو. ئه مه پاراستنی تایبه تمه ندی نه ته وه یه، به لکو ئهم پیغه مبه ره له ژیان ی روژانه شدا هیچ کاتیک ئه و تایبه تمه ندیه ی نه سریته وه و تایبه تی نه کردو وه به عه رب، به لکو ئه و مافه ی به هه موو نه ته وه کانیش داوه، هه ر بویه به به رده و امی به ناوی نه ته وه کانیا نه وه بانگی ها وه لانی خوئی کردو وه .. وهک: بیلالی حه به شی و سو هه بیی رو می و سه لمانی فارسی و گابانی کوردی و... هتد، وهک ئاماژه یه ک بو ئه وه ی که ئیسلام تایبه تمه ندی هه موو نه ته وه کان ده پاریزیت.

۲- خوشه ویستی پیغه مبه ر لیبره نه وه سستا به لکو دارو به ردی نیشتمان ه که شی گرت ه وه، هه رو هکو ئه نه سی کوپی مالک ده گپریته وه، که کاتیک پیغه مبه ری خوا له خه یبه ر گه رایه وه و چپای ئو خودی ئی به دیار که وت

۱- الجامع الصحیح سنن الترمذی (بیروت، دار احیاء التراث العربی) ص ۱۰۱۶.

۲- المستدرک علی الصحیحین: ۱/ ۶۶۱ ژماره ۱۷۸۷.

فهرمووی: ((إِنْ أَحَدًا يَحِبُّنَا وَنَحْبَهُ))^(۱). واته: جیای ٹوحد ئیمه ی خوش دهوی و ئیمه ش ئه ومان خوش دهویت، ههروه ها پیغه مبهه (F) ده فهرمووی:
((إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ، كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ))^(۲). واته: من له مه ککه به ردیک
دهناسمه وه کاتی خوی سهلامی لیده کردم .

ته نانه ت که گه یشته مه دینه بیری له چیاو شیوو دۆلی مه ککه ده کرده وه،
به رده وام دوعای بۆ ده کردن، هه ر که سیکیش له مه ککه وه سه ردانی مه دینه ی
کردبا، پیغه مبهه (F) به گهرمی پیشوازی لی ده کردو داوای لی ده کرد باسی
(مه ککه ی بۆ بکات...)

جاریکیان (أصیل)ی کوری (عبدالله)ی (هوزه لی) له مه ککه وه سه ردانی شاری
مه دینه ی کرد، پیغه مبهه به گهرمی پیشوازی لی کردو، داوای لی کرد باسی
مه ککه ی بۆ بکات، (عبدالله)ش به دریژی باسی مه ککه ی بۆ کردو وینه یه کی
ته واوی دیمه نه کانی مه ککه ی بۆ پیغه مبهه (F) گواسته وه، پیغه مبهه
فهرمووی: ئه ی (عبدالله)، با به س بیته، لیگهری با دل ئارام بیته وه و چیت
غه مگینی مه ککه^(۳).

۳- دوا ی کۆچ کردن بۆ (مه دینه) پیغه مبهه (F) زۆر بیری له شاد بوونه وه به
(مه ککه ی) ده کردو، هه موو کاتییک تامه زوی گه رانه وه بوو بۆ باوه شی
(مه ککه ی) نیشتمانی، هه رچه نده له پرووی که شوه وه واو جوانی سروشته که ی،
جیاوازی زۆر له نیوان (مه ککه وه مه دینه) دا هه بوو به راورد نه ئه کران، به لام
پیغه مبهه (F) له گه ل یارانی هه ر تامه زوی گه رانه وه بوونو، هه میشه دلیان له

۱- مسند الامام احمد بن حنبل ۹۱/۳.

۲- صحیح مسلم ۱۷۸۲/۴.

۳- ژیا نمانا پیغه مبهه ی مه زن، نووسینی عجیب عبدالله، به نه قل له (الغزو الفکری وهم ام
حقیقه) د محمد عماره، دار الشروق، قاهره، چاپی دووم، ۱۹۹۷ لاپه ره ۶۴-۶۷.

مه‌ككه بوو، تا كار گه‌يشته ئه‌وه‌ی كه پيغه‌مبه‌ر (F) نزاو پارانه‌وه له خواي گه‌وره بكات بو ئه‌وه‌ی شاری مه‌دينه‌يان له‌لا خو‌شه‌ويست بكات، هه‌روه‌كو ده‌فه‌رموی:

((اللَّهُمَّ حَبِيبَ الْيَنَّا الْمَدِينَةَ كَحَبِيبِنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدُّ حَبَابًا))^(١). واته: ئه‌ی خودايه شاری مه‌دينه‌مان له‌لا خو‌شه‌ويست بکه‌ی هه‌روه‌كو خو‌شه‌ويستيمان بو مه‌ككه، يان زياتريش.

پيغه‌مبه‌ری خوا ئه‌و کاته نارامی گرت، كه خواي گه‌وره به‌ليني گه‌رانه‌وه‌ی پيدا به نايه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾^(٢)، (لراديك الي معاد): واته ده‌تگيرينه‌وه بو (مه‌ككه)، چونكه وشه‌ی (معاد) له (عواد) هوه وه‌رگيراوه، به‌و واتايه‌ی ئه‌و شوينه‌ی گه‌رانه‌وه‌ی بو ئه‌كری، هه‌ر كه‌س خه‌لكی هه‌ر شارێك بی، به‌و شاره‌ی ئه‌گوتري (معاد)^(٣)، وه ناويلينانی ئه‌و شوينه‌ی كه مروقی تيدا له‌دايك ده‌بيت به (معاد) موژده‌یه‌کی گه‌وره هه‌یه بو ئه‌وانه‌ی كه له‌سه‌ر خاکی خو‌يان ئاواره و ده‌ربه‌ده‌ر ده‌كرين، كه روژگارێك داديت به خاك و ولات و نيشتمان و زيدي باب و باپیرانی خو‌يان شاد ببنه‌وه، چونكه وشه‌ی (معاد) واته ئه‌و شوينه‌ی كه بو‌ی ده‌گيردریته‌وه.

ئهم به‌لگانه‌ی سه‌ره‌وه ئه‌م راستییه ده‌سه‌لمينن، كه‌وا پيغه‌مبه‌ری ئيسلام هانمان ده‌دات بو خو‌شه‌ويستی نيشتمان، پا‌به‌ندبوونيش به‌م خو‌شه‌ويستییه ئه‌ركیکی ئایینی یه و له‌هه‌مان كاتيشدا نيشانه‌ی وه‌فادارییه بو ئه‌م زاته پيروژه.

١- صحیح مسلم ١٠٠٣/٢.

٢- القصص ٨٥.

٣- بروانه تفسیری قورئانی پيروژ به ليكدانه‌وه‌ی ماموستا مه‌لا عوسمان عه‌بدو‌لعه‌زیز (٣٢٧/٧).

له وانه په لیره دا هندی کهس به هله هندی فرمایشتی پیغمبر (F) راقه بکن و، باوهریان و ابیت که و پیغمبر یی نسیلام باسی دمارگیری (تعصب) دهکات و، هم به لگانه ی له سهروه و ناماژمان پیگردن دژایه تیبه کیان هه یه له گهل هم فرمایشته دا که جوبه یی کوری موتعیم بو مانی ده گپریته وه، که پیغمبر (F) فرموویه تی: ((لیس منا من دعی الی عصبیه، ولیس منا من قاتل علی عصبیه، ولیس منا من مات علی عصبیه))^(۱)، به و اتایه ی: هر که سیك بانگ شه بو دمارگیری بکات و هیا شه پری له سهر بکات و هیا له سهر بیرو باوهری دمارگیری بمریت له نیمه نییه، به لام له راستیدا هم فرمایشته هیچ په یوه ندی به خو شه ویستی خاک و نیشتمان هه نییه، چونکه (دمارگیری) و (خو شه ویستی نیشتمان) دوو شتی لیک جیاوازن، به به لگه ی نه وه ی که له پیغمبر یی نسیلامیان پرسیه، که پیناسه ی دمارگیریان بو بکات، نه ویش له وه لامدا فرموویه تی: ((العصبیه ان تعین قومک علی الظلم))^(۲) که واته پیغمبر (F) خو ی پیناسه ی دمارگیری به م شیوه یه کردوه: که و مروقه له سهر ناحق بهرگری له نه ته وه که ی بکات، به لام نه گهر نه ته وه که ت ماف خورا و بوو سته می لی دهکرا و خاکی داگیر دهکرا و بی پریزی دهرحق دهکرا، نه وکات نه رکیکی ناینی شوینکه و توانی پیغمبره (F)، که بهرگری له نه ته وه که ی خو یان بکن و به یه کیک له خسه لته باشه کانی مروقی موسلمان هه ژمار ده کریت، ههروه پیغمبر (F) ده فرموی: ((خیرکم المدافع عن عشرته مالهم یاثم))^(۳).

۱- رواه أبو داود، بروانه سنن أبو داود (۶۲۵/۲).

۲- ته وای هه دیسه که به و شیوه یه ی له سنن أبو داود هاتوه (عن وائل بن الأسقع انه قال: سمعت أبي يقول: قلت: يارسول الله ما العصبية؟ قال: ان تعين قومك على الظلم) سنن أبي داود (۶۲۵/۲).

۳- رواه أبو داود، سنن أبو داود (۶۲۵/۲).

ناوی كوردی

دوای ئەوھى كە كورد بەئايىنى ئىسلام ئاشنا بوو، موسلمانانى كورد بۆ دەرپرېنى سۆزۈ خۆشەويستى خۇيان بۆ ئىسلامو پەيامەكەى، زۆر جارى واھەبووھەوليان داوھ كە زۆرېك لە كورپو كچانيان بەناوى پېغەمبەرۈ ھاوھەئانى ناوبنېن، يان ناوھەكەيان مۆركېكى ئايىنى پېوھ ديار بېت، وھەك دەرپرېنى سۆزۈ خۆشەويستى و رېزگرتنېك بۆ ئايىنى ئىسلامو پەيامبەرەكەى، ئەم بابەتە ئەتوانېن بەشتېكى ناسايى وەرېگرېن، كە ھەموو كەسېك ئازادە لە ناۋنانى مندالەكانى خۆى بەو شېوھەيەى كە ئارەزووى دەكات بەتايبەتى ناۋنانى بەناوى پېغەمبەرۈ ھاوھەئان و پياۋچاكان ..

بەلام ئەوھى جېگى تېپرامانەو جېى خۆيەتى مروۋقە ھەئوھستەى لەسەر بكاتن، ئەوھەيە كە: ھەندى كەس وا ھەست دەكات، ياخود وا حالى كراوھ كە ناۋنانى مندالەكانى بەناوېكى عەرەبى فەرزېكى ئايىنەو، ئەگەر مندالەكەى ناو بنېت بەناوېكى غەيرە عەرەبى نېشانەى كەم تەقوايى و لادانېەتى لە ئاين، جگە لەمەش داگېر كەرانى كوردستان لەعەرەب و تورك و فارس، ھەولى بەردەواميان داوھ كە مۆركى نەتەوايەتى لەسەر كورد بسېرنەوھ، ئەوېش بەقەدەغەكردنى ناوى كوردى لەمندالەكانمان و، باگراوندېكى ئايىنېشيان داوھتە نيازەكەيان بەمەبەستى ئەوھى كە لە ژېر پەردەى ئايىنەوھ ناوى كوردى لەمندالەكانمان قەدەغە بكرېت و، بەم ناوھ جوانانە ئاشنا نەبن.

ئەگەر بېت و ئېمە بەوردى تەماشاي فەلسەفەى ئىسلام بكەين لە ناۋنانى مندال و، ھەئوھستەش لەسەر ھەندى فەرمايشتى ئەم پېغەمبەرە مەزئە بكەين لە ناوئېنانى مندال، ئەوا زۆر بەزەقى دەبېنرېت كە پېغەمبەرى خۆشەويست (F) لەسەر ھېچ كەسى فەرز نەكردوھ ناوى عەرەبى يان غەيرە عەرەبى لە مندالەكانى بنېت (كچ يان كورپو)، بەلكو ئازادى ھەئېئاردنى ناوھەكەى داوھ بە

(نه ته وایه تی، نیشتمان په روهری، ناوانی کوردی....)..... مه لا عبدالله مه لا سه عید گرتگی

خیزان و سه رپه رشتیاریانی خیزانه که، به لکو ئه م پیغه مبه ره مه زنه (F) ته نها
ئه وه نده ی به گرنګ داناوه که خودی ئه و ناوه ی که مروؤق له مندالله که ی ده نیټ،
ناویکی خوښ و جوان بیټ و له دوا روژدا مندالله که شه رمی به ناوه که ی خو ی
نه بیټ و شه رمی لئ نه کاته وه و پی نا په حه ت نه بیټ، هه روه ک (ابن القیم) له باره ی
خو و په وشتی پیغه مبه ره له ناوانی مندال ده لیټ:

((وکان (F) يستحب الاسم الحسن))^(۱)، فه رزیشی نه کردووه که ناوه که ته نها

عه ربه ی بیټ.

ئه وه ی گرنګیښه ئه وه یه که مروؤق بزانیټ، به کاره یانی ناوی عه ربه ی فه رز
نییه له سه ر موسلمان، چونکه .. فه رمووده ی له جوړی ((أحب الأسماء إلى الله: ما
ثُعْبَدَ بِهِ))^(۲)، یان ((أحب الأسماء إلى الله تعالى ما عُبدَ وَحُمِدَ))^(۳) هه دیسی
هه لبه ستراون و زانیانی فه رمووده ناس به فه رمووده ی پیغه مبه ریان هه ژمار
نه کردوون و هه دیسی ((إن أحب أسمائکم إلى الله تعالى عبدالله و عبدالرحمن))^(۴)
ثاماره ییکه بو هه لبراردنی ناوی جوان و ناشکرا کردنی ئه وه ی که هه ردووناوی
(عبدالله و عبدالرحمن) ناوی جوان، نه ک فه رزکردنی ئه و دوو ناوه ..، نازدیه کی
بو باوک و خانه واده ی مندالله که هیښتووه ته وه، چونکه پیغه مبه ره (F) ناوی
(قاسم) و (طاهر) و (ابراهیم) ی له کوره کانی خو ی ناوه و (عبدالله و عبدالرحمن)

۱- زاد المعاد فی هدی خیر العباد/ ابن القیم الجوزیه (۵/۲).

۲- حدیث موضوع، پروانه (سلسله الأحادیث الضعیفة والموضوعه ج ۱/۵۸۶).

۳- محمد ناصر الدین ئه له لبانی سه باره ت به م هه دیسه ده لیټ (لا اصل له) وه هه روها له
که شف الخفادا هاتووه که ئه م هه دیسه هه لبه ستراوه بو زیاتر زانیاری پروانه (سلسله
الأحادیث الضعیفة والموضوعه ج ۱/۵۹۵) و (کشف الخفا ج ۱/۳۹۰).

۴- رواه مسلم فی کتاب الأدب (مختصر صحیح مسلم رقم الحدیث ۱۳۹۸).

احمد....) ئەوانى تىرى ئى نەناون، بۆيە ئەتوانم بلىم: ھەلبىزاردنى ئەو ناۋانەشى بۇ مەندالەكانى ھەر بۇ ئەو بۈۋە كە مۇسلمانان ئاگادار بىكاتەۋە كە ناۋى جوان ھەلبىزىرن نەك لەسەريان فەرز بىت^(۱).

ھىچ فەتۋايىكى زانايانى ئىسلام نادۇزىيەۋە كە پىغەمبەر (ﷺ) ناۋى غەيرى عەرەبى بەھرام دانابىت، چۈنكە زۇرىك لە مۇسلمانان پىش ئىسلام چ ناۋيان ئى بۈۋە لەگەل ئىسلام بوونيان ناۋەكانى خۇيان نەگۆپىۋە، بەلكو ناۋەكانيان لەگەل مۇسلمان بوونيان ۋەكو خۇى ماۋەتەۋە، تەنانەت كەسە نىزىكەكانى پىغەمبەرىش دوۋچارى ئەم حالەتە ھاتن، بۇ نمونە: (ماریە) خىزانى پىغەمبەر بەناۋە قىبىتییەكەى كە ناۋىكى غەيرە عەرەبى بوو مایەۋە، ھەتا پىغەمبەرى ئىسلام بەناۋى درەختەكانىش رازى بوۋە كە مۇۋقى مۇسلمانى پى ناۋبىرئىت، ۋەكو ناۋى: (طلحہ، سلمة، حنظلہ) يان ناۋى ئازەلەكان: (أسد، فهد، ھىثم، صقر) يان ناۋى سىروشت ۋەك: (بحر، جبل، صخر).

ئەم ناۋانەى سەرۋەش ھەر ھەموۋيان لەسەردەمى پىغەمبەر ۋە ھاۋەلاننى ھەبوون ۋە پىغەمبەرى ئىسلام یش بەم ناۋانە رازى بوۋە، بە ھەمان ناۋ بانگى كىردون..

جىگای خۇيەتى ئامازەيەكەش بەۋ راستىيە بدەين كە پىغەمبەرى ئىسلام زۇر جاران ناۋى خەلكى گۆپىۋە، بەلام بەۋىستى خودى كەسەكە.. ئەمەشى ھەر لەبەر ئەۋە بوو كە ئەۋ ناۋانە ماناى خراپيان ھەبوو، بۆيە پىغەمبەر (ﷺ) ئەۋ

۱- بۇ زىاتىر پروانە: زاد المعاد في هدي خير العباد/ ابن القيم الجوزية (هدية صلى الله عليه وسلم في الأسماء والكنى) (۲/۴)، ۋە تۋىژىنەۋەى: (ئىسلام ۋە پاراستنى ناسنامەى نەتەوايەتيمان) ى بەرپىز عبدالرحمن سدىق كە ۋەك تۋىژىنەۋەيەك بۇ گۆنگرەى يەكەمى گۆربەندى ھزرى ئىسلامى لەھەۋلىر.

ناوانه ی ده گورین که مانای خراپیان هه بوو بو نایکی خوش که مانایه کی باش
بیه خشیت به مارجی رازی بوونی خاوه ن ناوه که، وه کو گورینی ناوی (عاصیه)
بو (جمیله) و (حزن) بو (سهل) و (بره) بو (زینب) و (أصرم) بو (زُرعه) و
(عاصی) و (عزیر) و (عبله) و (شیطان) و (حکم) و (غراب)^(۱).

به لام له حاله تیکدا نه گهر خاوه ن ناوه که سه ره پای نه وه ی که ناوه که شی
ناخوش بوو بیټ و ناماده نه بوو بیټ بیگوریت، نه وا پیغه مبهری خوا به سه ریدا
نه سه پاندووه و له سه ریشی فه رز نه کردووه که ده بی هه ر ناوه که ی خو ی
بگوریت، با سه رنجی نه م فه رمایشته یه بده ی ن :

((عن سعید بن المسيب عن أبيه عن جده (حزن) إنه أتى النبي (ﷺ) فقال له: ما
اسمك؟ قال: حزن، فقال: أنت (سهل) قال لا أغیر اسماً سمانيه أبي))^(۲). به و واتایه ی
که: کاتی که پیغه مبهر (ﷺ) پیی باش بوو ناوی که سی که له (حزن) بگوریت بو
(سهل) که خاوه نی ناوه که رازی نه بوو پیغه مبهر (ﷺ) به سه ریدا نه سه پاند که
ده بی ناوه که ت هه ر بگور ی، به لکو نه م پیاوه وتی: (نه گهر بی نه ده بی نه بیټ
یا رسول الله) هه ز نا که م ناوی که بگوریم که باو کم لیی نام، هه ر بو یه
پیغه مبهر (ﷺ) سه ریشکی کرد و نازادی ناو گورینی دایه تاکه که سو، هیچ
که سی که له سه حابه و زانایان ره فتاری نه م مروقه یان به کاریکی نار هوا نه زانیوه و
به کافریشیان دانه ناوه! که به قسه ی پیغه مبهر ناوه که ی خو ی نه گور یوه.

له ریوایه تی نه بو داوود که له نه بو نه لده ر دانه وه وه رگیراوه، هاتووه که

۱- زاد المعاد فی هدی خیر العباد / ابن القیم الجوزیه (هدیه صلی الله علیه وسلم فی الأسماء
والکنی) (۴/۲)، و: منهج التریبه النبویه للطفل: لا په ره ۶۲.

۲- فتح الباری شرح صحیح البخاری (۶ / ۷۰۶) حدیسی ذمارة ۶۱۹۳

(نه ته وايه تی، نيشتمان په روهری، ناوانی كوردی....)..... مه لا عبدالله مه لا سه عيد گرتگی

پیغه مبهه (F) فهرموویه تی: ((انکم تدعون يوم القيامة بأسمائکم و أسمائکم
و أسماء آبائکم، فأحسنوا أسمائکم)) به واتای: ئیوه روژی دواييی به ناوه کانتان و
ناوی باوکه کانتان بانگ ده کرین، بویه با ناوه کانتان خوښ بن، لیږده دا بومان
ده رده که ویت که: پیغه مبهه (F) هه موو نازادیکی هه لبرژار دنی ناوی مروؤ
(کچ و کوړ) به مروؤ به خشیوه، بی ئه وهی هیچ شتیکی به سه ردا به سه پینیت،
ته نها مه رجیکی سه ره کی داناوه که ناوه که ناویکی خوښ بیت، که له راستیدا
ئهمه ی به مافیکی مندالیشی داناوه له سه ر دایک و باوک.

ريزگرتی
پيغه‌مبه‌ر
له‌جه‌ژنی
نه‌ته‌وه‌كان

سالانه گه لی کورد له کوردستان و ته نانهت له ژنیانی ئاواره یی و دووره ولاتی و روژه سهخته کانیشدا، له نیواره ی پوژی پیش نه ورۆزداو، له سهه لوتکه ی چیاکان و شوینه به رزه کاند، مه شخه لی ئاگری نه ورۆز له لایه ن تویره جیا جیاکانی گه لی کورد داده گیرسی نریت، وهکو موزده یه که بو هاتنی جه ژنی نه ته وه یی نه ورۆزو، ده ستپیک ی سه ره سالی کوردی و، هاتنی وه رزی به هارو، یاد کردنه وه یه کیشه بو شوپشه که ی کاوه ی ئاسنگه ر.

رژیمه ده سه لاتداره کان و داگیر که رانی کوردستان له هه ولی به رده و امدا بوونه بو رو به پرو بوونه وه ی ئیراده ی گه لی کوردستان و، هه میشه ریگر بوونه له هه لگی رسانی ئاگری نه ورۆزو، هه ولی به رده و امیشیان داوه بو کچکردنی ئه م ئاگره، زور جاریش په نایان بردوته بهر ئایین و هه ندی قسه و قسه لۆکی دوور له پراستی خستوته پال ئایین وه که پیشه ی هه میشه ییان، که به رده وام بو پیلانی دژایه تی کردنی گه لی کورد ئایین و بوچوونه ئاینیه کانیان وه که ئامرازیک به کار هیناوه، بو ئه وه ی له یه که کاتدا دوو ئامانج بپیکن، که یه کیکیان: دژایه تی گه لی کورد بکه ن و، ئه وه ی تریشیان: درزیک له نیوان گه لی کورد و ئاینی ئیسلام دروست بکه ن و، گه نچ و لاوی کورد له سهه ر ئایین و مه سه له نه ته وه ییه کانی سارد بکه نه وه، بو ئه وه ی گه نچ و لاوانی کورد له هیما نه ته وه ییه کانی خو یان دوور بکه نه وه و پینان ئاشنا نه بن..!

به لام ئه وه ی لی رده دا گرنگه ئه وه یه که وا: پیغه مبه ر (F) دانی به جه ژنی نه ته وه کاند ناوه، خودی جه ژنه کانیشی به گوناوه تاوان هه ژمار نه کردووه. ده توانین بلین که به داخه وه تانیستاشی له گه لدا بیته هه ندی که س له مه به ستی ئه و فه رموده یه ی پیغه مبه ر (F) وهکو پیویست تی نه گه یشتووه

که ده فهرموی: ((إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا))^(۱) به لکو راسته وخو پریار ددهن که له ئیسلامدا بیجگه له هر دوو جه ژنی (رهمه زان) و (قوربان) هیچ جه ژنیکی تر نییه و، نابیت هیچ روژنیکی تر به جه ژن هه ژمار بگریت...، ئەم لیکدانه وهش دووره له پراستی، چونکه ئەگەر به وردی سهرنجی ئەم په رتووکانه بدهین که شهرحی سه حیجی بوخارین و راقه ی ئەم فهرمایشته یان کردووه، بو نمونه وهکو: (فتح الباری) و (إرشاد الساری)، بو مان دهرده که ویت که مه بهستی پیغه مبه ر (F) له وته ی: (وهذا عیدنا) جه ژنی ئاینی بووه، نه ک جه ژنه کانی تر، چونکه پیغه مبه ری ئیسلام دانی به جه ژنی نه ته وه کانی تر داناوه به وه ی که ده فهرموی: (لکل قوم عید) بو هه موو نه ته وه یه ک جه ژنی هه یه و، جه ژنی ئیسلامیش جه ژنی رهمه زان و قوربان ه، هر بویه ش له فه تحولباری و ئیرشاد ولساری دا هاتووه: (وفي قوله هذا عیدنا: وهو يوم الأضحی)، مه بهستی پیی جه ژنی قوربان ه.

بویه شتیکی سروشتی و ئاساییه که ئیمه وهکو موسلمان له پال جه ژنی ئاینی جه ژنی تری نه ته وه یی شمان هه بییت و، ئەو روژانه ی که نه ته وه که مان له زلم و سته م رزگاری بووه، ناویان بنیین جه ژن و، خو ش و شادی تیادا دهر پرین، بویه ئیمه وهکو موسلمان دوو جه ژنی ئاینیمان هه یه که خو ی له هه ردوو جه ژنه کانی: (رهمه زان) و (قوربان) ده بینیت ه وه، وهکو نه ته وه ش چه ژنی (نه ورژ) هه لبرژیردراوه به به رزترین جه ژنی نه ته وه ییمان، وه له ئیسلامدا ئەتوانریت به هه ر بونه یه کی تر بو تریت جه ژن، جا چ جه ژنی له دایک بوون بییت

۱- أخرجه البخاري في كتاب الجمعة، رقم الحديث ۸۹۹ (فتح الباری بشرح صحیح البخاری)، وأخرجه مسلم في كتاب صلاة العیدین رقم الحديث ۱۴۷۹ (صحیح مسلم بشرح النووی)، وأخرجه ابن ماجه في سننه رقم الحديث ۱۴۷۹، وأخرجه احمد في مسنده رقم الحديث ۲۴۳۵۸.

يان جەژنى داىك يان جەژنى مامۆستايان يان جەژنى نەتەوھىي يان جەژنى نىشتەمانىي... ھتد.

ھەرەك - ئەبداﷲ كرىم ھامادى الدىان - لە گۆقارى (التربىة الإسلامية) دا لەوھلامى پىرسىارىكدا دەلئىت: (أما تسميته عيداً فليست حراماً ولا مكروهة، إلا إذا اعتقدوا أنّ ذلك اليوم عيدٌ وضعه الشارع)، واتە: ناولئىنانى ھەر رۆژىك بە جەژن ھەرام نىيە (مكروه) ىش نىيە، بەلكو لەوكاتەدا ھەرام نەبئىت كە ئەو جەژنە بە جەژنىكى ئاينىي بزانئىت و، بىرەت و ابئىت كە خواوھندى گەرە ئەم رۆژەى بۆ تو بەجەژن داناو، بۆيە گەر مەروۇق بىرەى وا نەبئىت كە جەژنى نەورۆز لەلایەن خواى گەرەوھ دەست نىشان كراوھ بە ھىچ شىوھىەك ناچئىتە خانەى ھەرام و گوناھو تاوانەوھ^(۱).

بۆيە ناكرىت تاكى كورد ئەو بۆچوونەى ھەبئىت كە خواى گەرە رۆژى نەورۆزى بە جەژن بۆ ئىمە دانا بئىت، بەلكو خۆمان وەكو نەتەوھىەك رۆژى نەورۆزمان وەك جەژنىكى نەتەوھىي بۆ خۆمان داناو، لەم ھالەتەشدا شتئىكى ئاسايىيە كە رۆژى نەورۆز بەجەژن بناسرىت و بووترىت: (جەژنى نەورۆز).

۱- بۆ زانىارى زىاتىر بىرەنە (ئىسلام و پاراستنى ناسنامەى نەتەوايەتئىمان) توىژئىنەوھىەكى بەرىز ئەبداﷲ رەھمان سدىق بۆ گۆنگرەى يەكەمى گۆرەندى ھىزى ئىسلامى لەھەولئىر.

مه‌سه‌له‌ی ئالا

ده توانین بلیین: ئالا سومبولی نهته وه و هیمای نیشتمانی و سه ریبه خو بوونه، ئیستا هیچ دهوله تیکی دونیا چ موسلمان بییت یان غهیره موسلمان...، نابینیته وه بی ئالا بییت، یان بلی: من ئالا به پیویست نازانم بو ولاته کهم، له هه مان کاتیشدا وه که چه تریکه، که له ژیر سیبهریدا هه زاران کهس به لکو ملیونان کهس له سه سهدان و هه زاران کیلومه تری چوار گوشه ی خاک و ئهرزی خوین، که هاو ئومیدو هاوخه می یه کترن و پیکه وه ژیان به سه سهده بن، له هه مان کاتیشدا کاریگه رترین فاکتیره بو هه موو پیکهاته جیاوازه کانی ولات و به یه که وه دهیان به سستیته وه و ئینتمای تاکیش به ولاته که ی پته و تر ده کات، هوکاریکی گرنگیشه بو خوشویستنی نیشتمان، هه ر بویه ریژگرتن له ئالا ئهرکی سه ر شانی هه موو تاکیکی کوومه لگایه و هیمای سه روهری ولاته که ش نیشان ده دات.

پیغه مبه ر (F)، بوونی (ئالا) ی به زه روهرت زانیوه، چونکه له گه ل پیکه یانی دهوله تی نوئی له مه دینه، پیغه مبه ر (F) به شتیکی گرنکو پر به های زانی که و ئالایه که هه بیته هه موو موسلمانان له ژیر چه تری ئه م ئالایه دا کو ببه وه، (ئالا) ش فاکتهریکی گرنکی کوکردنه وه ی خه لک و جه ماوه ره، هه روه کو (ابن عباس) ده لی: (كانت رایة النبي (F) سوداء، ولواءه ابيض)، مه به ست له (اللواء) ئالای پیچراوه و (الرایة) ش ئالای کراویه، له ئالاکه شدا نووسرابوو: (لا إله إلا الله محمد رسول الله)^(۱).

هیچ کاتیک ئالای سه ره کی نه بوته ریگر له به رده م ئالای تایبه تی هوژو تیره کاند، بویه پیغه مبه ر (F) ریگه ی ده دا که هه ر تیره و هوژیک ئالای تایبه تی خوئی هه بیته له ته ک ئالای ناوه نددا، میژوونوسه کان له باره ی چوئیه تی چوونه

۱- یسألونک فی الدین و الحیاة/ الشریباصی (۲/ ۳۹۸).

ناو (مهککه) وه دهلین: (ومرت القبائل علی رایاتها)^(۱) واته (ههر هۆزیک له ژیر ئالای خویدا چوونه ناو شاری مهککه)، ههر هۆزو تیره یه کیش ئاره زوومه ندانه رهنگو شیوهی ئالای خویمان دیاری کردوو...، ئه وه تا (بنو سلیم) داویان کرد که ئالاکه یان (سوور) بییت و، به ئاره زوی خویمان ئه م ئالایه یان هه لبرارد، (ابن کثیر) ده لی: (فلما کان عام الفتح خرجت بنو سلیم، فلقوا رسول الله (ﷺ) بقدید وهم سبعمائة، ویقال کانوا ألفا فأسلموا، وقالوا اجعلنا فی مقدمتك واجعل لواءنا أحمر)^(۲)، (أنصار) هکانیش (که موسلمانانی مه دینه بوون)، ئالاکه یان (زهرد) بوو.^(۳)

ئهمهش له پوانگه ی ئه وه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) مافی ئه وه ی به خشیه هه موو نه ته وه یه که له ژیر ئالای خویماندا ئیسلامه تی پهیره و بکه ن.

جیگای ناماژه پیکردنه که پیغه مبه ر (ﷺ) پیی خووش بوو هه موو که سییک له ژیر ئالای قه ومو هۆزی خویدا بییت و هیچ تاکیک له ژیر ئالای قه وم یان هۆزیکێ تر دا نه بییت، ئه وه تا له کاتی فه تخی مه ککه پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمان به یارانی ده دات که ههر که سییک له ژیر سیبه ری ئالای هۆزو تیره که ی خو ی بییت ((وأمر رسول الله کل قبيلة أن تكون عند رایة صاحبها))^(۴).

دیاره ئهمهش له بهر ئه وه یه که مروقه - ههر مروقیک - له ژیر ئالای نه ته وه ی خو ی و، له نیوان خزم و ناسیوانی خویدا هه ز ده کات نازیه تی و دلیری و هه روه ها کارامه یی خو ی بنوینی و، ههر له ژیر ئالاکه ی خو یه تی هه ست به

۱- فقه السیره/ البوطی (۲۶۴) و محمد رسول الله/ محمد رضا (۳۴۸).

۲- تفسیر القرآن العظیم- ابن کثیر (۴۵/۲).

۳- هه مان سه رچاوه ی پیشوو (۴۵/۲).

۴- محمد رسول الله/ محد رضا (۳۴۸).

سەربەستى و ئازادى ژيان دەكات.

لەبەر رۆشنایى ھەموو ئەمانەى پېشوو بۆمان دەردەكەوئیت، كە پېغەمبەرى
ئازىزمان ھېچ كاتىك دژى ئەو نەبوو كە نەتەوكان خاۋەن ئالای خۆيان بن و،
ھەموو نەتەوئەكەش لەو نەتەوانەى سەر رووى زەوى مافیكى ناسایى خۆيانە
كە خاۋەن ئالای سەربەخۆ بن، ئالایەك كە پېكەتە جیاوازەكانى ولاتەكە پېكەو
گرى بدات و بەرەو ژيانى برايانە ئاراستەيان بكات. ئالایەك كە لەسایەيدا
تەواوى (رەنگ) و (دەنگ)ەكان ئازادانە بژین و لەھەمان كاتیشدا پېغەمبەرى
خو (F) بۆ ھەلبژاردنى شیۋەى ئالاکە و ھېما و رەنگەكانى ئالاکە، ئازادىەكى
تەواوى بە خەلكى داوھ.

جل و بهرگ

جل و به‌رگ یه‌کیکه له فاکته‌ره جیاکه‌ره وه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی مرو‌فایه‌تی له‌قۆناغه‌کانی به‌ره‌و پێش چووندا، له‌هه‌مان کاتیشدا ویستیکی خوای گه‌وره بووه که ئاده‌میزاد ده‌بی‌ت داپۆشراو بی‌ت به‌ جل و به‌رگی گونجاو، هه‌روه‌ک ئه‌م راستییه له‌ده‌قیکی قورئانی پیرۆزدا به‌دی‌ار ده‌که‌وی‌ت:

﴿يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا﴾^(۱)

له‌وکاته‌ی که خوای گه‌وره ئاده‌م و هه‌وای له به‌هه‌شتا کردنه دهره‌هه ئه‌ندامه‌کانی له‌ش (عو‌رَة) یان به‌ده‌رکه‌وت، خوای گه‌وره گه‌لای داره‌کانی به‌سه‌ردا وه‌ران‌دن بو‌ ئه‌وه‌ی ئه‌ندامه‌کانی له‌شیا‌ن پێ داپۆشن، هه‌روه‌ک ئه‌م راستییه له‌نایه‌تی: ﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْضِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلُّ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾^(۲) به‌دی‌ار ده‌که‌وی‌ت.

بو‌یه له‌پروانگه‌ی ئه‌م دوو نایه‌ته پیرۆزه‌دا ده‌گه‌ینه‌ ئه‌و راستییه، که خوای گه‌وره مه‌به‌ستی هه‌ره گه‌وره‌ی له به‌کاره‌ی‌نانی جل و به‌رگ داپۆشینی عه‌په‌رت بووه، ئه‌م رێسایه‌ی خوای گه‌وره هه‌ر له‌سه‌رده‌می حه‌زه‌تی ئاده‌مه‌وه په‌په‌ره و کراوه ده‌کرێ‌ت تا روژی دوایی.

به‌لام جیگای خۆیه‌تی لێ‌رده‌ا پێش ئه‌وه‌ی باس له‌ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ری خوا (f) بکه‌ین له‌سه‌ر جل و به‌رگ و، تیروانینی ئه‌م پیغه‌مبه‌ره به‌رامبه‌ر جل و به‌رگی نه‌ته‌وه‌کان به‌تی‌کرای، با له‌سه‌ر ئه‌م راستییه بوه‌ستین، که ئیسلام هه‌یج کاتی‌ک جو‌ره جل و به‌رگیکی تایبه‌تی فه‌رز نه‌کردوو به‌سه‌ر هه‌یج نه‌ته‌وه‌یه‌کدا، هه‌یج جل و به‌رگیکی‌ش نییه له‌ئیسلامدا به‌ناوی (جل و به‌رگی ئیسلامی)، وه‌یا

۱- الأعراف ۲۶.

۲- الأعراف ۲۲.

ئىسلام تېرۋاننىكى نىگە تىققانەى ھەببىت بەرامبەر بە جىل و بەرگى بىيانى، تەنھا لەبەر ئەۋەى دروست كراوى دەستى بى باۋەرپانە، بەلكو ھەموو ئەۋەى ئىسلام مەبەستىتەى لە جىل و بەرگى پىياۋان و ئافرەتان تەنھا ئەۋەىيە كە ئەم جىل و بەرگە عەرپەتى مروۋۋە داپپوشىتەى و، لەھەمان كاتىشدا لەماددەى پاك دروست كرايىتەى، ئاشكراشە كە عەرپەتى پىياۋان لەنىۋان چۆك و ئاۋك دايە (السرة والركبة) و، ھى ئافرەتانىش سەرتاپاى جەستەيانە تەنھا دەست و دەم و چاۋەكانيان نەببىتەى، بەلام شىۋازو رەنگى جىل و بەرگەكە، ئەمە ئازادىيەكى تاكە كەسىيە و، ئىسلام ئەم ئازادىيەى بۇ خودى مروۋۋە جى ھىشۋە، پوختەى ناۋەرپۇكى ئەو ئايەتانەى كە لەقورئانى پىرۋزدا باسى خۇ داپپوشىنى ئافرەت دەكەن ئەۋەىيە، كە ئافرەتان بالا پۇش و سەرپۇش بن، ئىتر بەكام شىۋە و بە چ جۆرە شىۋازىك و بە كام رەنگ، ئەۋانە ھەمووى بۇ ئازادىيە شەخسى بەجى دەمىنى.

لەمانەى پىشەۋە دەگەينە ئەو ئەنجامەى، كە ئىسلام پۇشتەىيە لە مروۋۋە داۋا كىردوۋە، پۇشتەبوۋنىش مۆرك و سىمايەكى شارستانىيەت و پىشكەوتنى مروۋۋە، بۇيە گەر مروۋۋە ئازاد بىت لەرۋوى جۆرى پۇشتەبوۋنەۋە، ئەۋا مافىكى خوا پىداۋى ھەموو گەل و نەتەۋەىيەكە كە بايەخ بە جىل و بەرگى نەتەۋەىيە خۇيان بەدەن و، مۆركى نەتەۋەىيە بەجىل و بەرگەكانيانەۋە ديار بىت و ھەۋلىش بەدەن بەم جىل و بەرگەشەۋە بناسرىن.

شەتىكى ئاسايىيە، كە مروۋۋى مۇسلمان جىل و بەرگى ئاسايى و رىك و پىكى دروست كراوى ھەر ۋلا تىك لەبەر بكات، ئەۋەتا پىغەمبەرى خوا (ﷺ) لەلايەن پادشاى رۇمەۋە فەرۋايەكى قۇل درىژى بەدىارى بۇ دىت و لەبەرى دەكات، ھەرەكو ئەنەسى كورى مالىك بۇمان دەگىرپتەۋە، دەلى: (أَنَّ مَلِكَ الرُّومِ أَهْدَى لِلنَّبِيِّ (ﷺ) مُسْتَقَّةً مِنْ سَمْدِي، فَلَبَسَهَا) (رواه أحمد وأبو داود).

بەپىي ئەم فەرمايشتەى جىل و بەرگى ھەر شىۋىنىك بىت و ھى ھەر نەتەۋەىيەك

بیت شتیکی ئاساییه مروؤف له بهری بکات. له لایه کی تریشه وه له بهر جیاوازیی که شوه وای شوینه کان و، جوړی پیشه و کاره کان و، جوړی بونه و یاده کان و، فره رهنگی نه ته وه کان، پیغه مبهری خوا مروؤفی ئازاد کردو وه بو له بهر کردنی هه ر جوړه جل و بهرگیك، نه وه تا ئین القیمی جهوزی له باره ی جل و بهرگی پیغه مبهر (F) ده لی: ((فلبس فی کل موطن ما یناسبه))، هه روه ها ده لی:

((إن هدیة فی اللباس، أن یلبس ما تیسر من اللباس))^(۱).

هه ر له بهر نه مه ش کاتیك خه لك موسلمان ده بوون (ئینجا) له هه ر هوژو نه ته وه یه ک بووبن، پیغه مبهر (F) نه یده هیشت جل و بهرگی نه ته وه ییان بگوپن و جل و بهرگی عه رب له بهر بکن، له هیچ سه رچا وه یه کی میژو ویش نه زانراوه که پیغه مبهری خوا (F) داوای له موسلمان ه غه یره عه ره به کانی وه ک گابانی کوردی و بیلالی حه به شی و سه لمانی فارسی و سوه یبی رو می کرد بیت که واز له جل و بهرگی نه ته وه که ی خو یان بهینن، یان جل و بهرگی عه ره بی له بهر بکن... ((ولم یأت عنه أنه (F) نهی وافدا علیه من العجم عن زبهم، وندبهم الی زی العرب))^(۲).

بو یه به راشکاوانه ده لیین: ئاینی پیروزی ئیسلام و په یام بهر که ی داوای نه وه یان له ئیمه ی موسلمان کردو وه که پو شته یین، مروؤفیش ئازاده له پرووی پو شته ییه وه چ جل و بهرگیك یان چ رهنگیك بو خو ی هه لده بژی ریت، سه باره ت به جل و بهرگی ئافره تانیش به هه مان شیوه، مه به سستی سه ره کی ئیسلام پو شته یی و خو دا پو شتینی ئافره ته و، نه دنامه کانی له شی دیار نه بیت و ته نگ و ته سک نه بیت، جا به کام شیوه و شیوازیك و به کام رهنگ بیت.. نه وانه هه مووی

۱- زاد المعاد فی هدی خیر العباد / ابن القیم الجوزیه (۱/۳۴).

۲- نظام الحکومه النبویه المسمی التراتیب الاداریه - عبدالحی الکتانی (۱/۴۴۲).

بو نازادی شه خسی به جی ده مینی و، خوی گه وره نازادی به خودی تاکه که داوه و، کهس ناتوانی گوشاری بخاته سر.

بو ئیمه ی کوردیش جیگه ی خو به تی ئاورپکی جیددی له جل و بهرگی کوردی بدهینه وه، به تایبته نه گهر بزاین که جل و بهرگی کوردی له فرههنگ و ژبانی پوزانه ی موسلمانانی پیشوودا چ بایه خیکی هه بووه، نه وه تا پیغه مبه ر (F) داوی کردوه که شهروالی کوردی به کار بهی نییت، ته نانه ت نوژیژی پیوه کردوه: ((عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: صلى رسول الله (F) في خمیصة لها اعلام، فقال: شغلتنی اعلام هذه، اذهبوا بها الى أبي جهم، وانتوني بانبيجانيته))⁽¹⁾ وه له فه تحولباری ناماژه به ریوايه تی نه بوداود کراوه که: ((واخذ کوردیا لأبي جهم))⁽²⁾. نه م فره مایشته ی سه ره وه ناماژه پی کردنیکی راسته و خو به، که وا پیغه مبه ری ئیسلام جل و بهرگی کوردی پوشیوه و به لکو جل و بهرگی کوردیشی پیی جل و بهرگیکی شیوا ی شه رع ی بووه و، داوی کردوه بو کاتی خوا په رستنیش به کاری بهی نییت.

بو به جیگای شانازییه که ئیمه ی کورد شانازی به جل و بهرگی کوردانه ی خو مان بکه ی چ جل و بهرگی پیوا و هیا نافرته تان، نه وه کانی خو مان زیاتر رابهینن که پا به ند بن به م جل و بهرگه، که جگه له وه ی سیمایه کی نه ته وه یی به ولاته که مان ده به خشیت، له هه مان کاتیشدا مافیکه پیغه مبه ری ئیسلام (درود و سه لامی خوی له سه ربی) به ئیمه ی به خشیوه....

۱- رواه البخاري تحت رقم ۳۷۳ (۶۲۵/۱).

۲- فتح الباري شرح صحيح البخاري (۶۲۶/۱) وسنن ابو داود تحت رقم ۴۰۴۸.

پوخته ی باسه که

دوای عمرزکردنی هندی دوق و خستنه رووی هه لویستی ئیسلام سه باره ت به مه سه له تایبه تیه کانی نه ته وایه تی و، شیکردنه و هیه کی به شیوه پشت راست به چهن دین به لگه و سه رچاوه ی میژووی و زانستی، گه شتینه نه م راستیانه ی خواره وه:

یه گهم: به پی زوری که له ده قه کانی ئایینی پیروزی ئیسلام، خوشه ویستی خاک و هه بوونی ههستی نیشتمان په روهری و سوزی نه ته وایه تی، نه ک تاوان نیه، بگره به نه رکی داده نییت و، جه ختیش له پاریزگاری کردنی نه وه هه ست و نه رکه ده کاته وه.

دووهم: خوشویستنی خاک و نیشتمان نه رکی ئایینی و نه ته وه ییه و، پیویسته مروقی باوه ردار، شوینکه و تووی په یامبه ره که ی پیغه مبه ر (F) بییت و، خاک و نیشتمان که ی خوش بوویت و، له خزمه تکردنیشی دریغی نه کات.

سییهم: (ناو) هیمایه کی ناسنامه ی نه ته وه یی گه لی کورده و، که سییتی نه ته وه یی و به ره می که له که بووی نه وه کانمان ده پاریزیت، ئیسلام هیچ کاتیک ناویکی تایبه تی فهرز نه کردووه به سه ر موسلمانان، به لکو گرنک نه وه یه ناوه که ناویکی جوان بییت و مانایه کی باش به خشیت، پیغه مبه ری ئیسلام (F) به ناوی غهیره عه ره بیش رازی بووه و، له کومه لگای موسلمانانیشدا قه ده غه ی نه کردووه، بویه بایه خدان و به کاره یانان و ناویلینانی جگر کوشه کانمان به ناوی کوردی جوان و مانا به خش شتیکی ره وایه و، ئیسلام پیی رازییه، به لکو نه بیته فاکتوریکی به هیز بو پاراستنی موری نه ته وایه تیمان.

چوارهم: ئیسلام ریزی له جه ژنی نه ته وه کان ناوه، مروقی موسلمان مافی

خویه تی شان به شانی جه ژنه ناینییه کانی خوئی یادی جه ژنی نه ته وهی، خویشی بکاته وه، به مهرجیک تاوان و گوناو بی فرمائی خودایان تیدا نه کات، خو نه گهر په نای برده بهر گوناو تاوان، هیچ جیاوازی نییه نه و گوناو له جه ژنیکی ناینیدا بکات یان جه ژنیکی نه ته وهی. به واتایه کی تر له جه ژنه ناینیه کانی شدا دروست نییه گوناو تاوان نه نجام بدات.

پینجه م: (نال) وه که چه تریکه، له ژیر سیبه ریدا هه زاران که س به لکو به ملیونان و، له سهر سهدان و هه زاران کیلومتری چوار گوشه له خاکدا، هاوئومیدو هاو خه من و، پیکه وه ژیان به سهر ده بن، فاکته ریکی به هیژیشه بو به ستنه وهی هه موو پیکه اته جیاوازه کانی ولات، پیغه مبهری ئیسلام (F) به وپه ری ریژه وه سهیری نالای کردو وه، خوئی نالای هه بو وه، ریگای به نه ته وه کانی تریش داوه که بن به خاوه ن نالای خوئیان و، سه رپشکیشتی کردوون له هه لبرژاردنی رهنگ و هیماکانی نالایه که یان. که واته له روانگه ی رهفتاری نه م پیغه مبه ره خو شه ویسته شتیکی ناساییه هه نه ته وه یه که خاوه ن نالای تایبه تی خوئی بیته.

شه شه م: ئیسلام هیچ جوړه جل و بهرگیکی تایبه تی فهرز نه کردو وه به سهر هیچ نه ته وه یه که و، ئیسلام تیروانینیکی نیگه تیقفانه ی نییه به رامبه ر به جل و بهرگی بیانی و، قه ده غه شیان ناکات به بیانوی نه وه ی که دروست کراوی دهستی بی باوه رانه، به لکو هه موو نه وه ی ئیسلام مه به ستنییه تی له جل و بهرگی پیاوان و نافرته تان ته نها نه وه یه که نه م جل و بهرگه خودی عه وره تی مروقه دابپوشیته و شیوازو رهنگی جل و بهرگه که نازادییه کی تاکه که سیه و، پیغه مبهری ئیسلام (F) نه م نازادییه ی بو خودی مروقه جی هیشتو وه.

سه رچاوه کان

دواى قورئانى پیرۆز..

۱- فتح الباري شرح صحيح البخاري / احمد بن علي بن حجر العسقلاني دار السلام الرياض - الطبعة الثالثة ۲۰۰۰.

۲- الجامع الصحيح سنن الترمذي (بيروت، دار أحياء التراث العربي).

۳- صحيح مسلم بشرح النووي / تحقيق الشيخ عرفان حسونه / دار إحياء التراث الإسلامي - الطبعة الأولى ۱۹۹۹.

۴- ژياننامه ی پیغه مبه ری مه زن، نووسینی عجیب عبدالله، به نه قل له (الغزوة الفكري وهم أم حقيقة) د محمد عمارة، دار الشروق، قاهرة، چاپی دووهم، ۱۹۹۷.

۵- سنن أبو داود / ضبط وتحقیق محمد عدنان یاسین درویش / دار احیاء التراث العربی / بیروت لبنان / الطبعة الأولى ۲۰۰۰م.

۶- زاد المعاد فی هدی خیر العباد / ابن القيم الجوزية / دار الکتب العلمیة بیروت لبنان.

۷- سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة / محمد ناصرالدين الألباني مكتبة المعارف للنشر والتوزيع / الرياض - الطبعة الثانية ۲۰۰۰.

۸- ئیسلاام و پاراستنی ناسنامه ی نهته وایه تیمان توژیینه وهیه کی به ریز عبدالرحمن سدیق بو گو نگره ی یه که می گو ربه ندی هزری ئیسلامی له هه ولیر.

۹- یسألونک فی الدین والحیة / أحمد الشرباصي / دار الجیل بیروت / طبعة جدیدة منقحة ومفهرسة.

۱۰- فقه السیرة، محمد رمضان البوطي، چاپی پینجه م ۲۰۰۲.

- ۱۱- تفسیر القرآن العظیم عمادالدین اسماعیل ابن کثیر- دار نوبلیس بیروت
لبنان الطبعة الأولى ۲۰۰۶.
- ۱۲- محمد رسول الله / محد رضا / المكتبة العصرية صيدا بیروت / ۲۰۰۳ م.
- ۱۳- نظام الحكومة النبوية المسمى التراتيب الادارية عبدالحی الكتانی / دار
الكتاب العربي - بیروت لبنان.
- ۱۴- التفسیر المنیر فی العقیدة والشریعة والمنهج / الدكتور وهبة الزحیلی - دار
الفکر دمشق، الطبعة الثانية ۲۰۰۳ م.
- ۱۵- سوژی نهته وایه تی و بیرى ناسیونالیزم لهئیسلامدا / عه لی باپیر، چاپی
یه که م ۲۰۰۵، نوسینگه ی ته فسیر، هه ولیر.
- ۱۶- گولوی سه رمور ژیاننامه ی پیغه مبه ری مه زن / نووسینی صفی الرحمن
المبارکفوری.. وه رگی رانی: بکر حمه صدیق عارف کتابخانه ی مللی تهران
چاپی چوارهم ۲۰۰۷.
- ۱۷- فتاوی معاصرة / یوسف القرضاوی / دار القلم الكويت / الطبعة الثالثة
۲۰۰۳ م.
- ۱۸- ته فسیری قورئانی پیروز به لیكدانه وه ی مامؤستا مه لا عوسمان
عه بدولعه زیز.
- ۱۹- منهج التربية النبوية للطفل مع نماذج تطبيقية من حياة السلف الصالح /
محمد نور بن عبدالحفیظ سوید، دار ابن کثیر، الطبعة السادسة، ۱۹۹۶ م.

ناوه‌رۆك

۷	..... پيشه‌کی	-
۱۱	..... ئيسلام و نه‌ته‌وايه‌تی	-
۱۹	..... خوشه‌ويستی خاك و نيشتمان	-
۲۵	..... ناوی کوردی	-
۳۱	..... ريزگرتنی پينغه‌مبەر له‌ جه‌ژنی نه‌ته‌وه‌کان	-
۳۵	..... مه‌سه‌له‌ی ئالا	-
۳۹	..... جل و به‌رگ	-
۴۴	..... پوخته‌ی باسه‌که	-
۴۶	..... سه‌رچاوه‌کان	-
۴۸	..... ناوه‌رۆك	-